

A FEHÉR LÓVÁ VÁLTOZÓ KŐ

(csángó népmese)

Duma-István András

Biztos láttatok, hogy nálunk a keresztelkedésekben egy nagy kő van. Sokan azt mondják, hogy vetett kő, de ha megkérdezték a nagymamát, ő elmondja, hogy este a Mária harangszó után ebből egy szép fehér ló lesz. Aztán aki ezt a lovat meg tudja lóhátazni, az a mesevilágba tud eljutni. Sőt mi több, a tündérek világának lesz az uralkodója, hisz aki a fehér lovat megmentette a szépasszonyoktól, az érdemet kap magának.

A szépasszonyok azok, akik mindig kínozzák a lovakat, a zenészeket, a fiatal legényeket, és ellopják a kisgyereket. Éjjel bemennek az istállóba, és megfonják a ló haját, meglóhátazzák a boszorkány világban, ahol a szépasszonyoknak boszorkányiskolája van. Aztán a szegény lovak reggel fáradtak és izzadtak. Én is, mikor kisgyerek voltam, láttam a ló kis gecákba¹ font haját.

Ez úgy volt, hogy mi a tűz körül a sutúba ültünk, és nagymamám mesélt. Amikor elfáradt a mesélésből, arra kért minket, hogy mindenki mondjon el egy

történetet. Aki nem tudott, annak ki kellett találnia egyet, és ha szép volt, akkor mindenki elfogadta, meg aztán az új mese „repült szájról szájra, házból házba, faluról falura, és elment a nagyvilágba”.

Hát ez a kisgyerek, akit a mese szerint Jánosnak nevezünk, elmesélte, hogy nekik is van két lovuk, és hogy náluk is történt ez meg az a lovakkal. De mivel ő tudta, hogy a fehér ló a Szent László táltos lova lehet, úgy gondolta, meglesi és meglóhátazza. Arra is gondolt, hogy elviszi az istállóba, és megköti, ha pedig megköti, akkor bizony ő lesz a táltos.

Nos, annak idejében nem volt tévé, az emberek igazából csak beszéltek ellátó tükrökről, de a tévét nem ismerte még az emberiség se. Így az emberek minden nap részt vettek egy misén, meg a gyerekek nemcsak misén, hanem meséken is nagyobb szeretettel vettek részt. A misére azért mentek, mert abban az időben a páterek között is volt táltos, és az meséket is tudott.

Nem is szégyellték ezeket elmondani a misén. Én es jártam ilyen misékre, de bizony jó volt annak idejében! Nos, ez a gyerek, amint meghallotta az esti szentmisét, elmaradt a vecsernyére is, ezután Jánoskánk elbeszélgetett Mariskával, s jött haza az úton. Akkor kezdtek szerelni fel nálunk a villanyoszlopokat áramnak. Elgondolkodott János:

– Mi lesz, ha éjjel megvilágítják majd az utcát? Akkor nem fog lóvá változni a fehér kő? – Félelem volt benne, de bátorság is, hogy ezt legyőzze. A kigondolt pillanatot tette is kerekítette.

Amikor megérkezett a keresztelő úthoz, felmászott az oszlopra, amelyik a fehér kő mellett volt. Azt is kigondolta, hogy ha a kő lóvá válik, ahogy a falu mondja, akkor neki csak annyi dolga lesz, hogy leugrik a ló hátára. Hisz ezt az ugrási gyakorlatot sokszor is csinálta, amikor édesapja a lovakkal engedte.

Várt egy óra hosszat, végre felcsendült a Mária harangszó. Csak szem és fül volt minden-

hez, de a kőből nem lett fehér ló. Imitt-amott késett emberek mentek el az úton, ám meg se sejtették, hogy ő ott van az oszlopon. Így telt el egy-két óra, a végén érezte, hogy a görcs összehúzza mindkét lábát.

Épp arra készült, hogy leszálljon, hisz a szél is fújni kezdett. Nem messze ettől a helytől volt egy bodega, ott üldögéltek a késett legények, amíg végre elindultak haza. Amikor két ilyen késett legény a keresztelkedéshez közeledett, János az oszlopról elkezdett sziszegni és mondogatni, hogy hú-hú-hejj! Olyan vékony hanggal csinálta, hogy ő maga is meglepődött, mennyire kísérteties, igaz, ehhez a szél is hozzájárult.

A két battyogó fiú meghallotta, az egyik jobbra, a másik balra úgy elfutott, hogy még e füles² se érte volna utól őket. Ráadásul pont akkor egy számár kerekedett az útra! Mert ugye a szomszéd számára a záron kaput nyitott, és elment. A legényeknek a kalapjuk is elmaradt a nagy futásban.

Ezen történetek után aztán elindult egy olyan mese, hogy a fehér ló megtámadta a két kománkat, s hogy bizony éjjel nem jó itt járkalni.

Ha valaki nem hiszi el ezt a mesét, akkor járjon el a moldvai csángó falvakban, és nézze meg, hogy a keresztelkedésekben ott van egy kő, ami éjjel a Mária harangszó után átváltozik lóvá. Akármennyi autó is van, még ma is előfordul, hogy nappal is egy fehér lovas hírvívő végigszalad a falvainkban. Mi ezt tudjuk, hogy minek, mert az, aki jó hírt visz, csak lovon viheti, ahogy László király járt a lován. Aztán a követ nehogy bevigyék az udvarba vagy az istállóba, mert bizony nem tudtok többé aludni! Én vényülök, s talán ezért nem nagyon alszom, de a táltos lóról ezt-azt el tudok nektek is mondani, hátha meg lesz engedve nekem is az alvás.

1 Hármasba font haj, cafra, amit a leánykák is be szoktak fonni, és gecába felpenderítik a fejükre.
2 a nyúl

film

Zorkóczy Zenóbia

„KELL, HOGY LEGYEN ERDÉLYBEN EGY OTTHONA A MAGYAR SZÓNAK”

Budapesten és Kolozsváron is bemutatták **A maga természete szerint és szabadon** című dokumentumfilmet, amely báró Bornemissza Elemérné Szilvássy Carola életét dolgozza fel. A mű a huszadik század vészterhes első felének Erdélyét mutatja be, melyben tehetséges emberek lényeges dolgokat tettek a köz javára. Szilvássy Carola mondta az ikonikussá vált, lényegre törő szavakat: „Kell, hogy legyen Erdélyben egy otthona a magyar szónak”.

A film alapanyagát az a szenvedélyes gyűjtés és kutatás teremtette meg, melyet a színháztörténész Szebeni Zsuzsa 2010 óta végez ebben a témában. Bánffy Miklós trilógiájával, az *Erdélyi történettel* foglalkozva feltűnt neki, hogy az író műzsája, Carola mindegyre felbukkan a kordokumentumokban. Egy idő után kiderült, hogy tulajdonképpen minden szál az ő kezében van. Egyetlen fejbőlintással elérte, hogy nőként először üljön repülőgépen, egyetlen sóhajára mindent megtettek kedvéért a legokosabb, legrátermettebb férfiak. Mindezt nemcsak szépségével és lenyűgöző nőiséggel érte el, hanem azzal is, hogy bíztak az értékítéletében a legkülönb férfiak. Művelt volt, egyedű, sajátos véleményel. Ő

volt A nő, aki megteremtette, létrehozta a legnehezebb időkben a legcsodálatosabb magyar írói közösséget, az Erdélyi Helikont, mely alkalmas volt arra, hogy az akkoriban is csatározó írótaborokat összegyűjtse. Carola bábáskodásával, a Helikon égisze alatt ebben az időben került sajtó alá Szerb Antal *Magyar irodalomtörténete*. Carola férje, gróf Bornemissza Elemér – bizonyára felesége hatására is – nemcsak a saját birtokát fejlesztte, de bölcsődét és kórházat finanszíroz. Bánffy gróf színházat tart fenn, hogy csak egy pár példát említsék.

Több felfedezés is támogatta a film létrehozását. Nemrég előkerült csodával határos módon Carola levelezése, valamint más értékes kordokumentumok is felbukkantak,

amelyek a filmben még hitelesebbé teszik a korrajzot. A produkció voltaképpen Carola életpezódjainak megfilmesítése, melyekből kibontakozik egy izgalmas női sors.

A női alkotócsapatnak sikerült egy izgalmas, a főhőssel együtt gondolkodó filmet készítenie. A mindenest Szebeni Zsuzsa vizualitása mellett gyakorlott dramaturgként Ugron Zsolnának óriási szerepe van abban, hogy a film folyamatosan fenn tudja tartani az érdeklődésünket. Az archív filmfelvételek csodával felérő megszerzése Bertha Lívia érdeme, és az ő történelmi dokumentumfilmes tapasztalata is nagyon kellett ide (a filmes megközelítés leginkább az ő érdeme, gondolom). Rengeteg kordokumentum épül be a filmbe, mely egyáltalán nem tűnik zsúfoltnak vagy erőltetettnek,

sőt a dramaturgiának és a rendezésnek köszönhetően inkább szükségesnek, kielégítőnek. A film egyensúlya remek, végig feszült és tartalmas marad.

Összességében nézve a film egy támaszpontot nyújt a mai nő számára is, hogy merjen kibontakozni, merje vállalni önmagát, istenadta szerepét.

Szilvássy Carola szerepében Kádár Noémit láthatjuk

A MAGA TERMÉSZETE SZERINT ÉS SZABADON (DOKUMENTUMFILM)

Producer: Molnár-Bánffy Kata, Salt Communications Kft. Forgatókönyvíró: Szebeni Zsuzsa, Ugron Zsolna. Rendező: Szebeni Zsuzsa, társrendező: Bertha Lívia és Ugron Zsolna. Operatőr: Szepesi Dávid. Szereplők: Kádár Noémi (Carola), Bodolai Balázs (Bánffy Miklós), Laczkó Vass Róbert (Janovics Jenő), Farkas Adrienne (diakonissza). Narrátor: Fehérvári Péter.